

ÖK-sekretariatet

Protokoll nr 3/2024 från möte med övervakningskommittén för Sveriges strategiska plan för GJP

Tid: Den 20 augusti 2024

Plats: Digitalt

Deltagare: Se bilaga 1

1 Mötets öppnande

Ordföranden Tobias Olsson (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) förklarade mötet öppnat och hälsade ledamöterna välkomna.

2 Godkännande av dagordning

Inga övriga frågor anmäldes. Övervakningskommittén godkände att frågan för mötet var diskussion och kommitténs yttrande om planändring 3 av den strategiska planen för GJP.

3 Diskussion och kommitténs yttrande om planändring 3 av den strategiska planen för GJP

Åsa Wolgast Broberg (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) förklarade inledningsvis att diskussionen skulle delas upp i fyra block: Grundvillkor, nya stödet inkl. ekologisk produktion, social konditionalitet samt övriga ändringar och efter det skulle en sammanfattning göras av vad ÖK anser om respektive block. Åsa Wolgast Broberg gick därefter igenom huvuddragen av planändringsförslaget.

Diskussion

Sofia Björnsson (**Lantbrukarnas Riksförbund**) önskade förtydligande huruvida tanken var muntligt yttrande idag. Åsa Wolgast Broberg (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) svarade att ÖK:s yttrande är en del av planändringen och det registreras i kommissionens it-system SFC. Det är dock inte en del av regeringsbeslutet. Anette Andersson (**Naturvårdsverket**) önskade förtydligande huruvida det skulle komma något skriftligt efter mötet. Åsa Wolgast Broberg (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) svarade att ytterligare synpunkter kan lämnas till Regeringskansliet eller Jordbruksverket, men när det gäller ÖK:s yttrande behöver det vara klart idag.

Jenny Ekman (**Naturskyddsföreningen**) undrade över ett förslag gällande buskar i trädjordbruk. Åsa Wolgast Broberg (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) svarade att man inte infört att buskar skulle inkluderas beroende på att den frågan hade fastnat hos kommissionen.

Grundvillkor 6, 7 och 8:

Sofia Björnsson (**Lantbrukarnas Riksförbund**) beklagade att GAEC 6 och 7 inte kunde medges större undantag, men menade att förslaget är genomförbart även om det innebär regelkrångel i förhållande till vad som uppnås.

Anneli Weinholt (**EU-kommissionen**) gav en bakgrund och förklarade att förenklingsförordningen har gett möjlighet att införa undantag från grundvillkor men att det finns vissa krav att uppnå. Ett specifikt problem ska ha identifierats och det ska förklaras varför det inte är möjligt att uppfylla minimivillkoret. Ett undantag ska vara nödvändigt för att lösa ett specifikt problem. Det ska finnas en koppling, vara tydligt, strikt och inte bredare än behovet och det ska inte hämma grundvillkorets huvudsyfte. Kommissionen gör sin bedömning när förslaget formellt skickats in. För GAEC 8 är det inte hela villkoret som har strukits utan enbart det första kravet om icke-produktiva ytor.

Jenny Ekman (**Naturskyddsföreningen**) förklarade att de ställer sig negativa till att grundvillkoren förändras samt att konsekvensanalys saknas i underlaget. Jenny Ekman menade vidare att det framgår hur den strategiska planen bidrar till mål men inte hur planändringen påverkar målen. Det finns ingen totalanalys om förbättring eller försämring och hon undrade om sådan har gjorts. Åsa Wolgast Broberg (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) svarade att det stämmer att man inte har någon analys i underlaget som omfattar helheten och i vilken grad målen påverkas. Åsa Wolgast Broberg förklarade vidare att grundvillkoren inte är kopplade till siffermål och därför blir analysen på stöden. Det återstår att se hur det nya stödet utvecklas och hur det nyttjas. Enligt Åsa är det svårt göra totalanalys, men generellt sett är bedömningen att stöden har större effekt på miljön än grundvillkoren. Jenny Ekman poängterade att det är stor skillnad mellan tidigare krav inom GAEC 8 om att sätta av miljöytor på 4 % av åkermarken och kravet inom den nya ersättningen där målvärdet är 0,04 %, vilket är en stor diskrepans sett till landskapet.

Anneli Weinholt (**EU-kommissionen**) kommenterade att det ingår i planändringsförslaget att ge en övergripande information om effekten ändringen har på att uppnå målen, till exempel i det här fallet ändringarna av GAEC 8 och införandet av ett nytt eco-scheme. Urve Laas (**EU-kommissionen**) tillade att när en planändring föreslås måste varje land motivera hur ändringar bidrar till att uppnå de särskilda målsättningarna. Åsa Wolgast Broberg (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) kommenterade att det saknas motivering i det underlag som skickats ut, men att det finns en mening eller två om detta som tillkommit efter utskicket och som ÖK därmed inte har sett.

Den nya ersättningen för blommande åker och fältkant inklusive ersättningen för ekologisk produktion:

Sofia Björnsson (**Lantbrukarnas Riksförbund**) hänvisade till synpunkter hon skickat om underlagen och tackade för svaren som lämnats inför mötet. Sofia Björnsson förklarade att de inte motsätter sig utformningen, men att det från LRF:s sida finns en fortsatt oro för att den nya ersättningen kommer bli översökt, att den inte är ambitiös nog och att den hamnar på fel mark till exempel på ett sätt som ökar passivt brukande eller där värdet av ökad biologisk mångfald är mindre. Sofia Björnsson menade att det därför är viktigt att utvecklingen av stödet följs noga och att den kan justeras framöver. Hon menade också att rådgivningen blir viktig för stödets utveckling. Josefine Johansson (**Ekologiska lantbrukarna**) motsatte sig att målen för ekologisk produktion ändrats och undrade hur siffrorna för utbetalning har tagits fram när det gäller att ekologisk produktion kommer att öka år 2025, minska år 2026 och återigen öka år 2027. Josefine Johansson hävdade att trenden för ekologisk produktion går upp igen och undrade hur enkelt det kommer att bli att ändra tillbaka målen.

Åsa Wolgast Broberg (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) förklarade att siffrorna för utvecklingen av ekologisk produktion har tagits fram från Jordbruksverket och menade att den var den bästa bedömningen, trots osäkerheter i den. Vad gäller sänkningen av målvärden med 5 % förklarade Åsa Wolgast Broberg att det inte spelar så stor roll för beslutet nu om det går upp eller ner några procent och att nivån ligger inom felmarginalen. Hon menade också att den nya ersättningen behövde finansiering och att ersättningen för ekologisk produktion hade mest tillgänglig budget, att sänkningen vid behov kan ändras tillbaka senare samt att mål kan ändras och att det säkert kommer att bli fler ändringar framöver. Josefine Johansson (**Ekologiska lantbrukarna**) undrade om målen för ekologisk produktion kan ändras för år 2025. Åsa Wolgast Broberg svarade att det inte kan ändras för år 2025 men kanske för år 2026 om trenden går upp, men påminde om att marginalen just nu är stor. Christine Bergh (**Jordbruksverket**) svarade att Jordbruksverket i en beställning om översyn av ersättningen för ekologisk produktion har sett att söktrycket är långt från målvärdet och att prognosen för år 2024 är att ca 68 % av målvärdet kommer att nås. Prognosen för år 2025 är också att det kan blir ett visst tapp men att det sedan planar ut år 2026 och framåt. Jordbruksverket angav att prognosen har stämts av med Ekologiska lantbrukarna, som då hållit med om att den lät rimlig. Christine Bergh förklarade vidare att det nu i denna ändring bara används en liten del av det beräknade budgetöverskottet inom ersättningen för ekologisk produktion för att finansiera den nya ersättningen och att budget och målvärden för ekologisk produktion bara sänkts med precis så mycket som behövs. Åsa Lannhard Öberg (**Jordbruksverket**) informerade om att det kommer en rapport med nya siffror för ekologisk produktion snart. Anneli Weinholt (**EU-kommissionen**) förklarade att det är möjligt att ändra både årliga delmål och det totala målvärdet om det grundar sig på en ändring av strategin. Men från budgetår 2025 har man öppnat upp för att i särskilda fall kunna ändra årliga delmål utan att en sådan strategisk ändring behöver göras.

Sebastian Remvik (**LRF Ungdomen**) undrade med tanke på de stora variationerna i söktryck hittills, hur det kommer att bli med finansieringen av den nya ersättningen. Christine Bergh (**Jordbruksverket**) förklarade att det finns inbyggda mekanismer i själva systemet för ettåriga ersättningar för att hantera omfördelning av budget vid variationer i söktryck. Jenny Ekman (**Naturskyddsföreningen**) hade också en fråga om söktryck och undrade varför målvärdet för det nya stödet är så lågt och hur kan man öka söktrycket. Hon menade att samma fråga även gäller ersättningen för ekologisk produktion och vad man kan göra för att stötta ekobranschen. Lisa Karlsson (**Jordbruksverket**) förklarade att det inte var lätt att sätta ett målvärde för den nya ersättningen. Jordbruksverket tittade på hur utfallet för miljöytor såg ut 2023 och 2024. Under 2023 fanns ett undantag som medgav att man fick producera på miljöytor med bevuxen träda, trots att det var drygt 30 000 hektar bevuxen träda som inte användes för produktion. Även under 2024, när lantbrukare fick ha fånggröda och kvävefixerande grödor som miljöyta, redovisade de bevuxna trädor på ungefär 45 000 hektar. Det tyder på att bevuxna trädor kommer att finnas även nästa år, även om det inte är ett krav och att man inte får ersättning för det. Jordbruksverket har antagit att de som redovisat blommande träda och blommande fältkant kommer att fortsätta ha sådana skiften, men även att en viss andel av de bevuxna trädorna kommer att ansluta sig till ersättningen. Att Jordbruksverket satte ett lägre målvärde för 2025 beror på att erfarenheten visat att det kan ta tid för nya ersättningar att få spridning. Lisa förklarade att det därför blir en lite försiktig inledning och att bedömningen är att en målareal på cirka 13 000 hektar för 2027 är rimlig. Utifrån syftet med stödet är det enligt Lisa Karlsson önskvärt med högre areal, samtidigt får man komma ihåg att det kommer finnas en hel del träda ändå. Christine Bergh (**Jordbruksverket**) kompletterade svaret vad gäller frågan om ersättning för ekologisk produktion och sa att Jordbruksverket arbetar till-

sammans med experter och intresseorganisationer och att Jordbruksverket inom målstyrningsprocessen ser över vad som kan göras med ersättningen och om det finns möjlighet att öka ersättningen.

Anette Andersson (**Naturvårdsverket**) poängterade att det finns risk att ersättningen inte hamnar rätt eftersom förutsättningarna är väldigt olika i slättbygd respektive skogs- och mellanbygd. Lisa Karlsson (**Jordbruksverket**) sa att det finns en möjlighet att ge 100 % i ersättningsnivå, men att risken för inlåsnings effekter då kan öka och att ersättningen kan bli så hög att det på lågproduktiva skiften blir mer lönsamt att odla blommor än vanliga produktionsgrödor. I de mest intensiva jordbruksbygderna kommer ersättningsnivån inte att motsvara kostnaderna för produktionsbortfall och där blir det svårt att med enbart ersättning få till blommande fältkanter och Lisa Karlsson menade att det då blir viktigt att komplettera med rådgivning, till exempel genom rådgivningsprojektet mångfald på slätten. Enligt Lisa Karlsson kommer varje skifte att bidra till bättre förutsättningar för bland annat insekter som humlor och fjärilar.

Anette Andersson (**Naturvårdsverket**) framförde att ersättning för blommande åker och fältkant framförallt är värdefullt i områden där sådana befintliga strukturer saknas, det vill säga i slättbygd och gynnar vilda pollinatörer, nyttodjur och skyddar omgivningen mot växtskyddsmedel. Anette Andersson menade också att åtgärden bör kombineras med åtgärder inom samarbete kring mindre investeringar i konstruerade naturvårdsbiotoper (kreotoper) för att också skapa boplatsmiljöer till vilda pollinatörer som komplement till födosöksmiljöerna. Anette Andersson höll vidare med om att rådgivning är central för att få rätt åtgärder på rätt plats och hon lyfte även att det ska vara balans mellan åtgärderna samt att eventuella negativa effekter behöver förhindras. Anette Andersson förklarade slutligen att utgångspunkten för Naturvårdsverket är att man i första hand bör satsa på att restaurera befintliga småbiotoper eller sköta befintliga småbiotoper och bibehålla och sprida den naturliga floran i första hand. Lisa Karlsson (**Jordbruksverket**) kommenterade att man kan arbeta med naturliga marker men inte inom denna ersättning eftersom den är dedikerad till åkermark. Anette Andersson (**Naturvårdsverket**) poängterade att insådd inte får konkurrera med existerande naturlig flora eller naturlig fröbank, samt att invasiva arter inte får sås in på blomsterremorna, utan det ska vara inhemska arter och gärna regionala och lokala.

Sebastian Remvik (**LRF-Ungdomen**) förklarade att LRF-Ungdomen är positiv till ersättningen, men att man oroar sig att stödnivån är ohållbar i förhållande till arrendepriset och därför kan behöva ändras snabbt. Enligt Sebastian Remvik finns det stora ekonomiska möjligheter att bruka passivt istället för att ha produktiv åkermark och han ansåg att det vore synd om stödet inte fungerar från början och att behöva lägga till restriktioner i efterhand. Josefine Johansson (**Ekologiska lantbrukarna**) kommenterade att de också har lämnat synpunkter kring att använda fältkanter bättre och även om risken för passivt brukande, som Sebastian nämnde, men konstaterade att det får tas i efterhand vid utvärdering. Jenny Ekman (**Naturskyddsföreningen**) menade att det är positivt att kunna ha fleråriga blommande skiften och att rådgivning är viktig. Jenny Ekman lyfte att etableringsdatumet för ersättningen den 15 juli är sent och putsning ska göras innan dess och hon undrade varför man ska behöva putsa så tidigt när det finns behov av senare blomning. Lisa Karlsson (**Jordbruksverket**) svarade att Jordbruksverket skrivit om detta i konsekvensutredningen till föreskrifterna. Tanken med att ha ett så sent etableringsdatum som den 15 juli är att om man misslyckas med sådden har man en ytterligare chans att så om. Enligt Lisa Karlsson är det samma datum för blommande åker och fältkant som för motsvarande miljötor och Jordbruksverket vill ändra så lite som möjligt för att lantbrukare ska känna igen sig. Lisa Karlsson förklarade att datum för putsning är samma som finns i föreskriften om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket och att anledningen till det är att de som råkar ut för besvärliga ogräs ska ha en möjlighet att bekämpa

dem mekaniskt, då det ju är förbjudet att använda kemiska växtskyddsmedel på blommande åker och fältkant.

Sociala grundvillkor:

Anette Andersson (**Naturvårdsverket**) menade att det är viktigt att tydliggöra att detta är ytterligare ett område som sanktioneras. Lovisa Nelledvad (**Gröna arbetsgivare**) uppgav att hon hade uppfattat att ändringarna som föreslås i den strategiska planen följer utredningens förslag. Hon uppgav vidare att Gröna arbetsgivare har ingett ett remissvar och att Gröna arbetsgivare tillstyrker utredningens förslag i flera delar. Lovisa Nelledvad menade att regelverket är komplext och att Gröna arbetsgivare ser en överhängande risk att stödmottagande jordbrukare inte förstår vilka svenska regler som utgör sociala villkor. Hon förklarade att sociala villkor är befintliga svenska regler som införts i svensk rätt med anledning av tre EU-direktiv avseende arbetsmiljö och arbetsrätt. Enligt Gröna arbetsgivare har utredningen i promemorian identifierat specifika bestämmelser som bedöms utgöra sociala villkor för svenskt vidkommande, men i den föreslagna författningstexten anges inte de specifika svenska bestämmelserna utan istället ges en mer allmän beskrivning. För att skapa tydlighet och förutsägbarhet bör enligt Gröna arbetsgivare de specifika bestämmelser som utredningen identifierat anges, så att stödmottagande jordbrukare vet vilka bestämmelser som kan leda till att jordbrukarstödet minskas. Vidare noterade Lovisa Nelledvad att utredningen föreslår att en minskning av jordbrukarstödet kan bli aktuell bland annat om jordbrukaren godkänner ett strafföreläggande eller föreläggande om sanktionsavgift. Hon underströk vikten av att stödmottagande jordbrukare i förväg får information om att ett av dem godkänt föreläggande även kan leda till att deras jordbrukarstöd minskas, dvs. att risken för avdrag ska framgå av föreläggandet. Ett antal av utredningens förslag går enligt Gröna arbetsgivare längre än vad som krävs för att genomföra de aktuella EU-reglerna i svensk rätt och Gröna arbetsgivare avstyrker de förslagen, vilka utgör en överimplementering. Slutligen lyfte Lovisa Nelledvad vikten av att följa upp de sociala villkorens genomförande och hon menade att givet regelverkets konstruktion är det troligt att genomförandet skiljer sig åt mellan medlemsstaterna och att det är viktigt att säkerställa att svenska jordbrukare konkurrenskraft inte försämras, exempelvis till följd av en överimplementering. Lovisa Nelledvad konstaterade även att förslagen i utredningen saknade motivering. Anneke Svantesson (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) svarade att Regeringskansliet har beskrivit förslaget för kommissionen och att kommissionen var nöjda. Revidering kan dock komma senare. Förslaget (Ds 2024:5) är på remiss och under hösten ska CAP-förordningen uppdateras. Att klargöra olika myndigheters roll i detta sammanhang kan bli ett efterarbete enligt Anneke Svantesson.

Sofia Björnsson (**Lantbrukarnas Riksförbund**) förklarade att LRF skickat remissvar och menade att förslaget innehåller många positiva delar. Sofia Björnsson menade vidare att det är viktigt att samma sanktionsskala tillämpas och att information om tillämpningen ges till lantbrukarna. Enligt Sofia Björnsson är det även viktigt att bedömningar likriktas och inte skiljer sig åt samt att tillämpningen är oberoende av typ av anställningsform. Enligt Sofia Björnsson bör även privata certifieringssystem kunna tillgodoräknas så att det inte blir fler kontroller än nödvändigt. Irene Oskarsson (**Hela Sverige ska leva**) höll med om att det måste bli tydligt för dem som blir berörda om vad som gäller och att det tillkommer en sanktionsrisk. För alla arbetsgivare blir det också en nivå till, ansåg Irene Oskarsson, och hon lyfte även att man behöver se till företagarperspektivet och att en levande bygd ska fungera för alla. Anneke Svantesson (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) kände igen synpunkterna från remissvaren och meddelade att dessa nu ska bearbetas. Synpunkterna handlar om vägledning och tydlighet och stöd. CAP-förordningen ska uppdateras. Samverkan mellan myndigheter behöver tydliggöras. Regeringskansliet har Ds som grund och därifrån kommer man att se vilka lämpliga åtgärder som ska vidtas och om det finns anledning att ändra i förordningen.

Länsstyrelsens roll är viktig i sammanhanget. Tidsplanen för förordningen är att den ska beslutas i slutet av året och träda i kraft den 1 januari 2025. På fråga om remittering av förordningen svarade Åsa Wolgast Broberg (**Landsbygds- och infrastrukturdepartementet**) att Regeringskansliet inte brukar remittera förordningsförslag. Anneke Svantesson tillade att man i detta fall remitterat dessa inom ramen för Ds.

Övriga ändringar:

Anette Andersson (**Naturvårdsverket**) menade att strykningarna av detaljer i den strategiska planen är bra. Hon menade vidare att det är viktigt att detta kommer med i föreskrift och förordning och, om man gör ändringar av detta framåt, att ändringarna tas upp till ÖK och inte enbart går ut på vanliga remisser. Ordföranden kommenterade att föreskrifter inte brukar tas upp i ÖK. De uppdateras ganska ofta och det kan vara utmanande att ha ÖK varje gång.

Anette Andersson förtydligade att hon avsåg lite större saker och inte alla mindre ändringar, med tanke på det som lyfts bort från ÖK i och med ändringen. **Ordföranden** föreslog att frågan kan tas upp på senare möte. Sofia Björnsson (**Lantbrukarnas Riksförbund**) nämnde att ÖK-ledamöterna tidigare fått föreskrifterna på remiss samt höll hon med om att det är bra att diskutera frågan på kommande möte.

4 Kommitténs yttrande om planändring 3

Kommittén godkände ordförandens förslag att uppdra åt ÖK-sekretariatet att sammanställa synpunkter till att bli ÖK:s yttrande, se bilaga 2.

5 Övriga frågor

Inga övriga frågor togs upp.

6 Nästa möte

Ordföranden föreslår att nästa möte blir digitalt den 6 november, förslagsvis förmiddag.

7 Mötets avslutande

Ordföranden tackade samtliga deltagare och avslutade mötet.

Tobias Olsson

Thérèse Ljungquist

Ordförande

Övervakningskommittén sekretariat

Protokollet har signerats, men på grund av krav på tillgänglighetsanpassning publiceras det utan namnunderskrifter på webbsidan.